

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**OBVLADOVANJE SLABIH TERJATEV PORTFELJA FIZIČNIH OSEB
V POSLOVNI BANKI X**

Ljubljana, september 2012

MARTINA STRAH

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani(-a) Martina Strah, študent(-ka) Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor(-ica) diplomskega dela z naslovom Obvladovanje slabih terjatev portfelja fizičnih oseb v poslovni banki X, pripravljene(-ga) v sodelovanju s svetovalcem doc. dr. Alešem Berkom Skokom.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - o poskrbel(-a), da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - o pridobil(-a) vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal(-a);
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne 20. september 2012

Podpis avtorja(-ice):_____

KAZALO

UVOD	1
1 FINANČNO-GOSPODARSKA KRIZA.....	2
1.1 FINANČNA KRIZA	2
1.2 GOSPODARSKA KRIZA	2
1.3 VPLIV FINANČNE KRIZE NA BANČNI SEKTOR.....	3
1.4 PLAČILNA NEDISCIPLINA	5
2 OBVLADOVANJE TERJATEV V POSLOVNI BANKI X.....	7
2.1 UPRAVLJANJE S KREDITNIM TVEGANJEM	7
2.1.1 Posojanje potrošnikom	7
2.1.2 Bonitetna ocena	8
2.2 OBLIKE IN NASTANEK DOLGA.....	10
2.2.1 Neplačevanje kredita	10
2.2.2 Nepravočasno vračilo odobrenega limita po TRR.....	10
2.3 SREDSTVA ZAVAROVANJA TERJATEV	11
2.3.1 Osebna jamstva	11
2.3.2 Zavarovanje s finančnim premoženjem.....	12
2.3.3 Zastavna pravica na nepremičnini	12
2.3.4 Terjatve in pravice	12
2.3.4.1 Zavarovanje kreditov pri zavarovalnici	13
2.3.4.2 Upravno izplačilna prepoved	13
3 IZTERJAVA V POSLOVNI BANKI X.....	13
3.1 NOTRANJA ORGANIZACIJA IZTERJAVE DOLGA.....	13
3.2 IZVENSODNA IZTERJAVA.....	14
3.2.1 Finančni svetovalci.....	14
3.2.2 Intenzivna spremljava	16
3.2.3 Oddelek za nadzor kreditov	17
3.3 SODNA IZTERJAVA	18
3.3.1 Izterjava nepravočasno vrnjenih odobrenih limitov in nezavarovanih potrošniških kreditov	18
3.3.2 Osebni stečaj.....	18
3.3.3 Analiza uspešnosti izterjave	19
3.4 PREDLOGI IN IZBOLJŠAVE	22
SKLEP.....	23
LITERATURA IN VIRI	25
PRILOGE	

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Struktura vrste bančnih posojil gospodinjstvom iz stanj (zgoraj) in iz novih poslov (spodaj) v %</i>	<i>5</i>
<i>Slika 2: Struktura zamud prebivalstva nad 90 dni v razvrščenih terjatvah bank po skupinah bank v odstotkih.....</i>	<i>6</i>
<i>Slika 3: Postopek izterjave v poslovni banki X</i>	<i>14</i>
<i>Slika 4: Poslani opomini prebivalstvu v obdobju 2007–2009 v poslovni banki X.....</i>	<i>15</i>
<i>Slika 5: Poslani opomini prebivalstvu v obdobju 2010 v poslovni banki X.....</i>	<i>16</i>
<i>Slika 6: Število potrošniških kreditov v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011</i>	<i>20</i>
<i>Slika 7: Obligo potrošniških kreditov v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011</i>	<i>20</i>
<i>Slika 8: Število nepravočasno vrnjenih odobrenih limitov fizičnih oseb v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011</i>	<i>21</i>
<i>Slika 9: Obligo nepravočasno vrnjenih odobrenih limitov fizičnih oseb v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011</i>	<i>21</i>

UVOD

Izvor finančne krize je v poku nepremičninskega balona zlasti na ameriškem trgu. Povezanost vseh trgov v današnjih časih vpliva na to, da je vpliv te krize z majhnim časovnim zaostankom prišel tudi v Evropo. Posledica tega je finančna kriza s poglobljeno krizo v realnem sektorju, ki pomeni zmanjšanje posojil gospodarstvu, padanje povpraševanja po produktih in storitvah v tujini in doma. Odnos med bankami in kreditojemalci se vrtil v krogu. Propad podjetij povzroči povečanje brezposelnosti in zmanjšanje BDP-ja.

Ob nastalih razmerah v gospodarstvu sta prebivalstvo in podjetja prezadolžena, kar vodi v neplačevanje pogodbenih obveznosti, ki jih imajo komitenti v bančnih institucijah. Za banko je pomembno, da uspešno upravlja s kreditnim tveganjem, saj lahko neizterjan dolg v najslabšem primeru pomeni tudi propad banke. Finančna kriza je vplivala na povečanje neplačevanja dolga, kar lahko vpliva na slabše poslovanje banke, zato je potrebno, da banka aktivno spremlja svoje naložbe, predvsem v smislu upravljanja s tveganji. V primerih, ko pride do postopkov izterjave, je pomembno, da je odzivnost banke hitra. Neuspešno upravljanje s kreditnim tveganjem se kaže v obliki povečanega števila slabih naložb, ki vodijo v slabe rezultate poslovnega izida banke, kar za banko pomeni, da mora oblikovati večji odstotek slabitev za te slabe naložbe v času trajanja kreditnega posla, kar zmanjšuje kapitalsko ustreznost banke. Odobritev naložbe in vključevanje procesa upravljanja s kreditnim tveganjem gledamo s stališča vira dohodka stranke, zavarovanja, starosti, predhodnega poslovanja, tržne situacije in subjektivne presoje ocenjevalca. Pomembno je dobro poznavanje stranke, povezanih oseb in pravilno ugotavljanje kreditne sposobnosti na podlagi predložene dokumentacije.

V diplomskem delu predstavljam oblike financiranja fizičnih oseb v poslovni banki X, iz naslova katerih lahko nastane dolg, ki ga je v primeru, da kreditojemalec svojih obveznosti ne poravnava, potrebno izterjati s primernim načinom izterjave. Zaradi internega pravilnika o varstvu poslovnih podatkov imena poslovne banke ne navajam.

Namen diplomskega dela je s pomočjo literature in empiričnih izkušenj strokovnjakov, ki se ukvarjajo z upravljanjem s tveganji in izterjavo, predstaviti možne oblike financiranja iz katerih nastane dolg, upravljanje s temi tveganji na splošno in na konkretnem primeru srednje velike banke ter celovito predstaviti postopek izterjave v poslovni banki X in predloge kako ga optimizirati ali izboljšati. V končni fazi je glede na učinkovitost upravljanja s tveganji odvisno, koliko odstotkov posla lahko privede do izterjave, zato se mi zdi smiselno, da pojasnim povezavo, sicer sta to na ravni poslovanja banke dva ločena oddelka, ki seveda vzajemno sodelujeta.

Cilj diplomske naloge je prikazati, kako je gospodarsko-finančna kriza v povezavi z upravljanjem s tveganjem v bančni instituciji v tem času vplivala na povečano število slabih naložb v bančnem portfelju, v primeru mojega diplomskega dela, portfelja fizičnih oseb v poslovni banki X, in predstaviti postopek izterjave le-teh, ki je postal v času aktualne gospodarske krize ena ključnih faz v delovanju bančnega sistema.

Prvo poglavje je namenjeno izvoru in pojasnjevanju finančne krize, ki se je prenesla na realni sektor v smislu gospodarske krize ter vpliv na bančni sektor. Izhajajoč iz teoretičnih osnov obvladovanja terjatev sledi obrazložitev omenjene teorije na konkretnem primeru poslovne banke X. Banka ima vzpostavljen sistem upravljanja s tveganji in ga vodi na podlagi

predpostavk, ki jih določa zakonodaja, in na podlagi interne kreditne politike posamezne banke. V zadnjem poglavju je opisan celoten proces izterjave v primeru neplačevanja pogodbenih obveznosti in analiza uspešnosti izterjave, na primeru sodne izterjave. Izpostavljen je proces upravljanja s kreditnim tveganjem portfelja fizičnih oseb v poslovnih banki X, izhajajoč iz sedanje finančno-gospodarske krize.

1 FINANČNO-GOSPODARSKA KRIZA

1.1 FINANČNA KRIZA

Posledica nepremičninske krize, katere izvor je v ZDA, je finančna kriza. Tržno gospodarstvo sloni na predpostavki popolne konkurence, ki je nedosegljiva. V njem posameznik stremi za čim večjo koristjo zase, kar bi prek nevidne roke trga prispevalo največ tudi celotni družbi. Vendar pa ti pogoji niso izpolnjeni, posameznik lahko na račun drugega posameznika povečuje svojo koristnost, tveganja pa lahko preko izvedenih finančnih instrumentov prenaša na druge (Štiblar, 2012). To situacijo dobro ilustrira nastanek nepremičninskega balona.

Namesto, da bi varčevalec (posojilodajalec) neposredno posodil denar posojilojemalcu, v konkretni situaciji kupcu hiše ali druge nepremičnine, pri čemer bi se osebno pogodila za pogoje posojila in bila seznanjena s ceno in tveganji posla, se med njiju s pomočjo listinjenja vrine kar sedem skupin in še večje število posrednikov. To so: hipotekarni posredniki, banka, "originator", upravljaivec terjatve do začetnega posojilojemalca, upravljaivec novega vrednostnega papirja, podjemnik, agencija za ocenjevanje bonitete in zavarovalnica. Vsak akter ima v celotnem poslu svojo "funkcijo", vsak zahteva za svojo finančno storitev provizijo. Stroški naraščajo. Samo pretvarjanje osnovnega posojila denarja v vrednostne papirje pa v resnici nima druge funkcije, kot da razprši tveganje. V resnici pa skrije tveganje osnovnega posla hipotetičnega posojila in njegove izvore. Tveganje je objektivno gledano prihodnje negotovo dejstvo, ki ga ni mogoče odpraviti z nikakršnim finančnim instrumentom, lahko se le prenaša (lepše povedano: razprši) med nosilci. Prodaja tveganj iz osnovnega posla povečuje likvidnost v sistemu in celotno posojilno aktivnost izmakne strogi kontroli centralnih bank (merila likvidnosti, solventnosti, Basel II). S tem postane nadzor bank nepomemben in nemočen, takšni pa tudi ukrepi monetarne politike. Finančni in monetarni balon se napihuje zunaj sektorja poslovnih bank, v finančnih ustanovah, ki v svojem emitiranju niso dovolj nadzorovane (Štiblar, 2008, str. 87).

1.2 GOSPODARSKA KRIZA

Nepremičninski balon je rasel v realnem sektorju gospodarstva, napihovali pa so ga tudi finančniki. Njegov pok je povzročil krizo v finančnem sektorju. Vendar se posledice krize ne čutijo le znotraj tega, npr. kot "kazen za požrešnost", temveč kriza na žalost s pomanjkanjem likvidnosti in zaradi manjše posojilne podpore gospodarstvu vpliva na realni sektor. Če je finančna kriza še omejena na tiste, ki so na finančnem trgu aktivni, realna recesija prizadene prav vse ljudi. Gospodarsko recesijo, ki je bila na vidiku že leta 2007, finančna kriza še pogloblja in podaljšuje, saj je delovanje finančnega trga in sektorja prociklično (Štiblar, 2008, str. 106).

Finančna kriza ima vpliv na realni sektor in realno recesijo še pogloblja. Značilnosti gospodarskih kriz so (Samuelson & Nordhaus, 2002, str. 434):

- a) Močno upadejo potrošniški nakupi, medtem ko se zaloge avtomobilov in drugih trajnih dobrin nepričakovano povečajo. Ko se podjetja odzovejo z zmanjšanjem proizvodnje, pade realni BDP. Kmalu potem močno padejo tudi naložbe podjetij v tovarne in opremo.
- b) Povpraševanje po delu se zmanjša. To najprej opazimo kot skrajšanje delovnega tedna, temu sledita odpuščanje in višja brezposelnost.
- c) Ko se zmanjša output, se upočasni tudi inflacija. Ko se zmanjša povpraševanje po surovinah, hitro upadejo tudi njihove cene. Za plače in cene storitev ni verjetno, da bi upadle, vendar običajno rastejo počasneje.
- d) V recesiji močno upadejo tudi poslovni dobički. Ko vlagatelji zavohajo poslovni zastoj, se znižajo tudi cene delnic. Vendar pa v recesiji običajno upadejo tudi obrestne mere, saj se zmanjša povpraševanje po kreditih.

Gospodarska kriza je v bankah in hranilnicah najbolj prizadela sektor podjetniškega kreditiranja. Ker podjetja niso sposobna poravnati obveznosti, nakopičenih iz časa debelih krav, se jim slabša boniteta in tako še težje pridejo do denarja (Svenšek, 2012, str. 17). V podjetjih se ustvarjata dodana vrednost in delovna mesta, zato posojilni krč, ki zaustavi investicije v podjetjih, vpliva posredno preko tega, na stanje v gospodarstvu. V tem delu je eno osnovnih načel, po katerem se banke ravnaajo pri urejanju odnosov s svojimi strankami, načelo ohranjanja vrednosti. V tem primeru je bankam in hranilnicam priskočila na pomoč država z jamstvenimi shemami, po katerih je ponudila garancije podjetjem s prehodnimi finančnimi težavami, da bi se lažje zadolževala pri bankah in ohranjala doseženo raven svojih gospodarskih aktivnosti (Rojec, 2011, str. 27).

1.3 VPLIV FINANČNE KRIZE NA BANČNI SEKTOR

Zaradi globalizacije trgov se je vpliv finančne krize hitro razširil iz ZDA po celem svetu. Nepremičninski balon je rasel v realnem sektorju gospodarstva, napihovali pa so ga tudi finančniki. Njegov pok je povzročil krizo v finančnem sektorju (Štiblar, 2008, str. 106). Posledica poka nepremičninskega balona je nelikvidnost na finančnih trgih, katere posledica je posojilni krč (Štiblar, 2008, str. 89). Posojilni krč je zavrl posojilno aktivnost, ki omogoča posredovanje denarja v gospodarstvo. Poostrijo se dostop in pogoji pridobitve novih posojil. To onemogoča pridobivanje potrebnega kapitala za opravljanje tekočih poslov podjetij in posameznikov. Banke se soočajo še s problemom solventnosti in likvidnosti. Solventnost se slabša zaradi zmanjšanja vrednosti finančnih naložb na aktivni strani bilance stanja. Banke so postale nelikvidne zaradi nesorazmernega razmerja med aktivnim in pasivnim delom bilance. Zmanjka jim likvidnosti in ker nimajo dovolj kapitala za pokritje razlike jih morajo bodisi dokapitalizirati lastniki bodisi jih kupijo druge zasebne finančne ustanove in jih dokapitalizirajo, zadnja možnost pa je, da vstopi država in jih z dokapitaliziranjem nacionalizira. V krizi prevlada zadnja možnost: država mora prispevati svež kapital, da se banke obnovijo in vrnejo k normalnemu poslovanju (Štiblar, 2008, str. 118).

Ponovno krčenje gospodarske aktivnosti doma ter zaostritev evropske dolžniške krize v drugi polovici 2011 sta ključna dejavnika, ki sta vplivala na nadaljevanje negotovosti v finančnem sektorju. Močna prizadetost slovenskega gospodarstva v finančni krizi, ki se nadaljuje že četrto leto, se vse bolj odraža v poslovanju bank in v kakovosti kreditnega portfelja. To velja še toliko bolj zaradi visoke finančne odvisnosti podjetij od bančnih posojil, previsoke zadolženosti podjetij in visoke poslovne in lastniške prepletenosti med njimi. Neuspešnost poslovanja vedno večjega števila podjetij, ki se kaže v podvojitvi začetih stečajnih postopkov v preteklem letu glede na leto 2009, oziroma vztrajno krčenje dodatne vrednosti posameznih

gospodarskih panog, odraža prepočasno poslovno in finančno prestrukturiranje velikega dela gospodarstva. Bančni sektor je preteklo poslovno leto zaključil z visoko agregatno izgubo, ki je posledica postopnega zniževanja neto obrestnih prihodkov in visokih stroškov oslabitev in rezervacij. Te so lani dosegle 84 % bruto dohodka bank. Dohodkovno tveganje bank ostaja pomembno tveganje tudi v tekočem letu zaradi krčenja kreditne aktivnosti in ohranjanja visokih stroškov oslabitev in rezervacij, kar zmanjšuje sposobnost bank za notranje generiranje kapitala. Aktualna gospodarska kriza postaja vse bolj slovenski problem in je ne bo mogoče preseči le s spodbujanjem izvoza in investicij ter s strukturnimi spremembami na ravni javnofinančne konsolidacije. Potrebne bodo tudi spremembe pravne urejenosti gospodarskega delovanja poslovnih subjektov, spremembe korporativnega upravljanja, spremembe pravnih razmerij med upniki in lastniki gospodarskih družb v težavah ter spremembe poslovnih modelov podjetij in bank, katerih rast ne bo temeljila zgolj na povečevanju finančnih vzvodov z zadolževanjem doma in v tujini. Morebitno zaostrovanje evropske dolžniške krize bi samo poslabšalo domače razmere, zaradi visoke odvisnosti od tujega financiranja, hitrejša okrevanje držav, najpomembnejših gospodarskih partneric, pa bo naše težave le olajšalo, ne bo pa jih odpravilo. Ponovna vzpostavitev stabilnega finančnega sistema z dobro delujočimi bankami bo zato dolgotrajen proces, ki je z navedenimi potrebnimi spremembami tesno povezan (Banka Slovenije, 2012).

Do bančne krize pride, ko dejanski ali potencialni navali na banke in/ali njihova nesposobnost rednega obnavljanja finančnih virov povzročijo bodisi nezmožnost teh subjektov za poravnavanje svojih obveznosti bodisi z intervencijo države in v obliki finančne pomoči bankam, s katero se želi preprečiti njihova nelikvidnost in morda tudi nesolventnost (Mrak, 2002, str. 606).

Države, ki želijo preprečiti naval na banke "run on bank", morajo povišati znesek garancije za izplačilo depozitov. V tem primeru država jamči za izplačilo večjega dela prihrankov, ki jih v banke nalagajo varčevalci. S tem država želi povrniti zaupanje v finančni sistem, ki je v času krize ključnega pomena. V Sloveniji je vlada zaradi nepredvidljivih razmer v gospodarstvu leta 2008 sprejela ukrep o neomejenem jamstvu za bančne vloge do konca leta 2010 (Dnevnik, 2008). Od 1. januarja 2011 so vlagateljem vloge v posamezni banki ali hranilnici zajamčene do višine 100.000 EUR (Banka Slovenije, 2011).

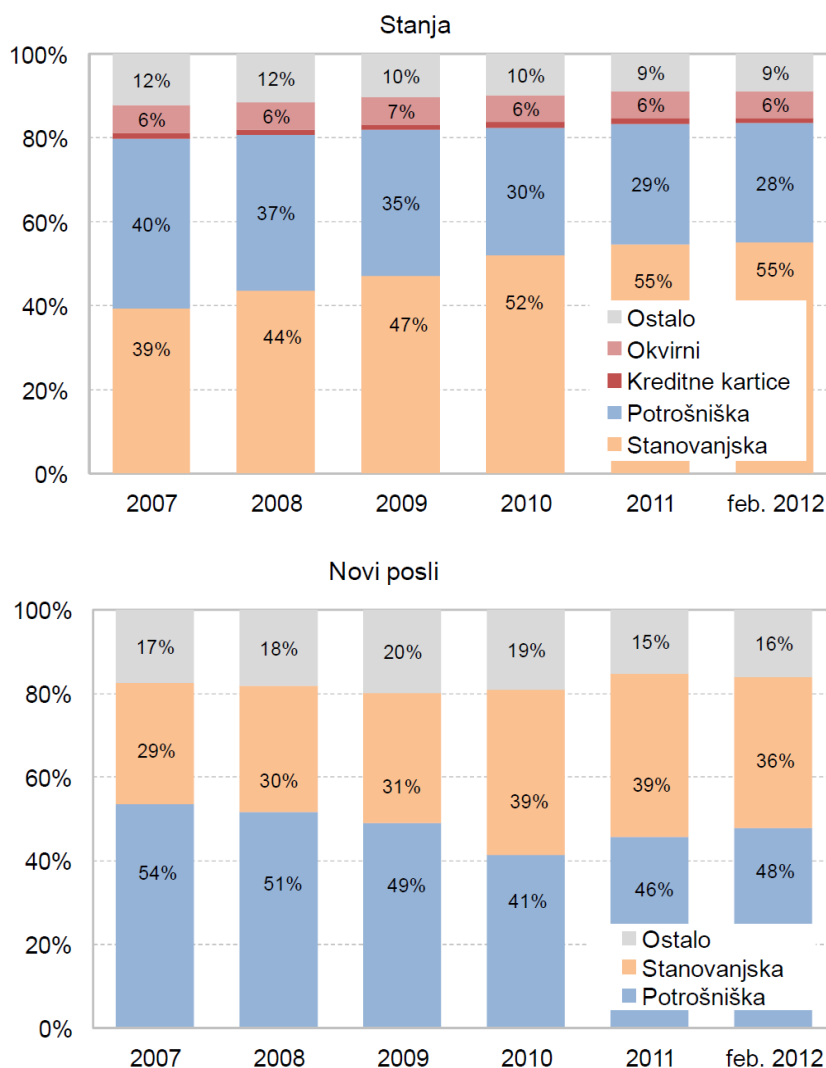
Zniževanje kakovosti kreditnega portfelja bank se je v letu 2010 nadaljevalo in v zadnjih mesecih leta pospešilo. Banke so bile zadržane do kreditiranja podjetij in del naložb preusmerjale k manj tveganim komitentom.

Likvidnost je lahko lastnost posamezne premoženjske oblike ali pa lastnost posamezne banke. Likvidnost kot lastnost posamezne premoženjske oblike pove, kako je s spremenljivostjo posamezne premoženjske oblike v denar, likvidnost kot lastnost posamezne banke pa nam pove sposobnost banke, da prenese zmanjšanje obsega vlog na eni strani ali spremembe v obsegu posojil na drugi strani (Ribnikar, 1994, str. 47).

Finančna kriza je vplivala tudi na vrsto kreditiranja kreditov, pri čemer je opaziti, da se v času krize zmanjšuje število stanovanjskih kreditov. Med posojilnimi obveznostmi so stanovanjska posojila že v začetku 2010 presegla polovico vseh posojil danim gospodinjstvom, njihov delež pa je februarja 2012 znašal že 55 %. Rast stanovanjskih posojil se znižuje, kar je predvsem posledica nižjega povpraševanja gospodinjstev po teh posojilih, kar izhaja iz nezaupanja in nespremenjenih razmer na trgu nepremičnin. Poleg tega so se rahlo zaostрили

tudi kreditni standardi bank pri odobravanju stanovanjskih posojil. V 2011 jih je bilo tako odobrenih za četrtno manj kot leto prej. Medtem ko se rast stanovanjskih posojil znižuje, je rast zadolževanja gospodinjstev v obliki potrošniških posojil negativno neprekinjena že od sredine leta 2010. Podobna dinamika se v zadnjem obdobju kaže tudi v evroobmočju, čeprav so stopnje rasti v primeru stanovanjskih posojil tam precej nižje (Banka Slovenije, 2012).

Slika 1: Struktura vrste bančnih posojil gospodinjstvom iz stanj (zgoraj) in iz novih poslov (spodaj) v %

Vir: Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti, 2012, str. 12

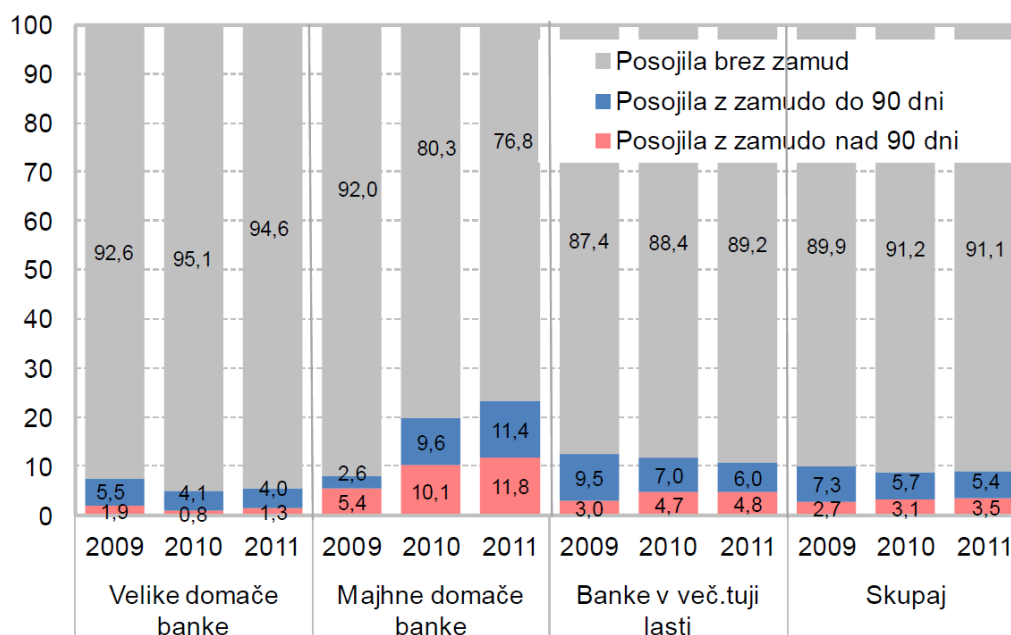
1.4 PLAČILNA NEDISCIPLINA

Plačilna nedisciplina je nespoštovanje dogovorjenih zneskov, rokov in načinov poravnavanja obveznosti (Mlinarič, 2000, str. 24). Povzročijo in širijo jo dolžniki, ki sprejemajo obveznosti, ki so večje od njihovih finančnih zmožnosti oz. denarnih tokov (Šubic, 2012). Vzroki za povečanje plačilne nedisciplin so lahko tudi slaba zakonodaja, dolgotrajni izvršilni postopki in slaba poslovna kultura. K povečanju plačilne nedisciplin je vplivala finančna kriza preko recesije v finančnem sektorju. Banke in ostale finančne institucije so ustvarjale ugodne pogoje za najem posojil. Izvor vsega je nastanek nepremičninskega balona na trgih ZDA, ki je počil

in s tem povzročil oteženo odplačevanje dolgov, saj je cena nepremičnin padla, kar otežuje odplačevanje hipotekarnih posojil. Tudi v Sloveniji so bile cene nepremičnin precenjene. Posamezniki in podjetja so najemali posojila, ki jih dejansko niso sposobni poravnati, pogoji pridobitve pa so bili sorazmerno preprosti in ugodni. Plačilna nedisciplina je s sedanjo finančno-gospodarsko krizo vzrok likvidnostnih težav podjetij in posameznikov, vpliva na konkurenčnost, razvoj podjetij in njihovo finančno upravljanje ter zapleta upravljanje s kreditnimi tveganji v bankah.

Gospodinjstva ostajajo relativno redni plačniki svojih obveznosti do bank, vendar se bo ob nizki rasti razpoložljivega dohodka in nadaljnjem povečevanju brezposelnosti tudi v tem sektorju še povečal delež neplačnikov (Banka Slovenije, 2012). Prebivalstvo sodi med najmanj tvegane skupine komitentov bank, čeprav se je tudi na tem segmentu bančnih naložb delež nedonosnih terjatev nekoliko povečal. Ob koncu lanskega leta so zamude prebivalstva nad 90 dni dosegle 3,5 %, kar pomeni enoletni prirast 0,4 odstotne točke. Na tem delu portfelja so velike razlike med skupinami bank. Pri majhnih domačih bankah je delež zamud nad 90 dni lani ob koncu leta dosegel 11,8 %, medtem ko je pri velikih domačih bankah bistveno nižji, 1,3 %. Pri bankah v večinski tuji lasti, kjer se je delež prebivalstva lani povečal na 29 % razvrščenih terjatev, pomenijo nedonosne terjatve v višini 4,8 % razmeroma večje breme kot pri ostalih skupinah bank. Ob ponovni zaostritvi gospodarskega položaja, naraščanju brezposelnosti ter zlasti v luči načrtovanih ukrepov za zmanjšanje socialnih izdatkov države, lahko pričakujemo nadaljnje poslabševanje tega dela bančnih portfeljev (Banka Slovenije, 2012).

Slika 2: Struktura zamud prebivalstva nad 90 dni v razvrščenih terjativah bank po skupinah bank v odstotkih

Vir: Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti, 2012, str. 77

2 OBVLADOVANJE TERJATEV V POSLOVNI BANKI X

2.1 UPRAVLJANJE S KREDITNIM TVEGANJEM

Upravljanje s tveganji obsega ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, vključno s poročanjem o tveganjih, ki jim banka je ali bi jim lahko bila izpostavljena pri svojem poslovanju. To podrobneje ureja Zakon o bančništvu (Ur.l. RS, št. 131/2006). Banke se pri svojem poslovanju soočajo z več vrst tveganj. Osredotočila se bom na kreditno tveganje, ki predstavlja najpomembnejše tveganje v bančnem poslovanju. Razlika je v kreditnem tveganju za bančne naložbe znotraj banke in za naložbe, odvisne od tržnega dogajanja (Bessis, 2002, str. 13).

Kreditno tveganje je tveganje, da terjatev v celoti ali delno ne bo poravnana oziroma ne bo poravnana v določenih rokih in pod določenimi pogoji zaradi plačilne nesposobnosti dolžnika (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 73).

Čeprav procesi za določanje kreditnega tveganja obstajajo že od nastanka prvih bančnih institucij, so s kreditnim tveganjem še vedno povezana določena vprašanja. Glavne »sestavine« kreditnega tveganja so: izpostavljenost, možnost nesposobnosti odplačevanja obveznosti ali padec ocene kreditne sposobnosti. Raznolikost vseh naštetih dejavnikov na samo oceno daje izziv za objektivno oceno kreditne sposobnosti. »Ratingi« so tradicionalna oblika merjenja kreditne kvalitete dolgov. Najbolj priznane agencije ki se ukvarjajo z ocenjevanjem kreditnih tveganj so Moody's, Standard & Poor's (S & P) ter Fitch. Ocene so izključno vezane samo na individualne obveznosti ter ne odražajo tveganja celotnega portfelja banke, katerega tveganje je znatno nižje zaradi prednosti diverzifikacije. Obvladovanje kreditnega tveganja portfelja je ključno za določanje potencialnih izgub ter za določanje višine potrebnega kapitala za pokrivanje le-teh (Bessis, 2002, str. 14 in 15).

Z vidika diverzifikacije naložb kreditno tveganje po Saundersu ločimo na:

- **Specifično kreditno tveganje** – tveganje, da dolžnik ne bo mogel odplačati sredstev, ki si jih je izposodil, zaradi neuspešnosti njegovega poslovanja; z diverzifikacijo naložb lahko to tveganje omilimo.
- **Sistemska kreditno tveganje** – tveganje povezano z generalnimi ekonomskimi razmerami, ki vplivajo na vse posojilojemalce; diverzifikacija naložb ne pripomore k znižanju tveganja.

Do kreditnega tveganja pride zaradi verjetnosti, da obljubljeni denarni tokovi od finančnih instrumentov, ki so v lasti finančnih institucij, ne bodo odplačani v celoti. Finančne institucije se soočajo z večjim kreditnim tveganjem, če izdajajo dolgoročne kredite ter kupujejo dolgoročne obveznice, kajti kreditno tveganje je večje pri finančnih instrumentih z daljšim časovnim razponom, kar pomeni, da ima banka večjo kreditno izpostavljenost v primeru, če izda kredit za 30 let kot za 3 leta, kajti v časovnem razponu 30 let se kreditna sposobnost kreditnojemalcev lahko veliko bolj spremeni kot v krajšem časovnem obdobju (Saunders, 2000, str. 108).

2.1.1 Posojanje potrošnikom

Gre za kreditiranje fizičnih oseb za osebni namen kot npr. nakup stanovanja, zemljišča, adaptacijo, gradnjo ali za nakup ostalih potrošnih dobrin. Tu ločimo stanovanjske kredite od

gotovinskih kreditov. Stanovanjski krediti odražajo znan namen porabe izposojenih sredstev, medtem ko pri gotovinskem kreditu končni namen porabe ni pomemben.

Kreditni analitik lahko ovrednoti potrošnikovo sposobnost odplačevanja najetega posojila na osnovi lastne presoje določenih osnovnih značilnosti potrošnika (subjektivna analiza). Osnovni vir odplačevanja bančnega posojila za potrošnika predstavlja potrošnikov dohodek iz naslova plače. Za ugotavljanje potrošnikove bodoče sposobnosti odplačevanja bančnega posojila mora banka preveriti stabilnost njegove zaposlitve, višino povprečne plače in možnost ohranjanja zaposlitve tudi v prihodnje, torej preveriti potrošnikove bodoče denarne tokove (angl. *cash flow analysis*). Banka lahko izračuna tako imenovani mesečni kazalec zadolženosti kot razmerje med celotnimi mesečnimi obveznostmi iz naslova posojil in mesečnim dohodkom potrošnika:

$$\text{Mesečni kazalec zadolženosti (Debt to Incom Ratio) =}$$

$$= \text{Mesečne obveznosti iz naslova posojila} / \text{Bruto mesečni dohodek} \quad (1)$$

Višji kot bo omenjeni kazalec, višja bo zadolženost potrošnika ter torej nižja njegova plačilna sposobnost. Analiza kreditne sposobnosti temelji na presoji njegove kreditne discipline s strani bančnega analitika. Le-ta mora preveriti potrošnikov značaj, njegov glavni vir dohodka, plačilno disciplino, namen uporabe posojila in nazadnje vrednost in razpoložljivost garancij, ki jih je potrošnik predložil v zavarovanje posojila. Banka si pomaga tudi z analizo stanja in gibanja sredstev na potrošnikovem osebnem računu, s pregledom potrošnikovih preteklih in tekočih plačilnih navad in izkušenj drugih bank. Pomembna je zanesljivost potrošnikove zaposlitve, čas in kraj bivanja v državi itd. V nekaterih bankah se uporablja tudi t.i. empirična analiza kreditne sposobnosti potrošnika, to je t.i. (angl. *credit scoring*). Kreditna sposobnost potrošnika se ocenjuje na osnovi dodeljevanja točk posameznim potrošnikovim značilnostim, katerih seštevek odraža skupno kreditno sposobnost potrošnika. Na osnovi dodeljenih točk banka izvede multivariantno oziroma multiregresijsko statistično analizo potrošnikove kreditne sposobnosti. Z multivariantno analizo se oceni statistična značilnost posamezne spremenljivke, njen vpliv na potrošnikovo kreditno sposobnost in omogoči razločevanje med kreditno sposobnimi in nesposobnimi potrošniki. V okviru omenjenega modela je vsaka izmed spremenljivk, ki izražajo potrošnikov značaj (dohodek...), tehtana glede na pomembnost njenega vpliva na kreditno sposobnost potrošnika. V analizi se istočasno upošteva več različnih spremenljivk, kar v primeru subjektivne analize ni možno. Credit scoring analiza je objektivna in ni podvržena vplivom politike v banki. Uporabnost omenjene analize je omejena v primeru pričakovanih velikih sprememb v potrošnikovem okolju, saj se podatki, uporabljeni v statistični analizi, nanašajo na pretekla obdobja (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 90, 91 in 92).

2.1.2 Bonitetna ocena

Bonitetna služba preverja ustreznost komitenta. Potrebno je preveriti, kako individualna oseba deluje. S tem se oblikuje politika pravil o upravljanju s terjatvami. Bonitetna služba po eni strani zagotovi kreditiranje komitentov, po drugi strani pa preprečuje nevarnost, da ne bi prišlo do neplačevanja pogodbenih obveznosti. Učinkovita bonitetna ocena pomeni zmanjšanje možnosti neplačevanja terjatev, kamor sodi zmanjšanje odpisov, zmanjšanje podaljševanja dobe odplačevanja kakor tudi administrativnih stroškov. V primeru, da bonitetna služba slabo presodi boniteto komitenta, ki pa dejansko ne posluje slabo, kot izkazujejo to njegove listine, to lahko pomeni izgubo potencialnega zaslužka banke. Bonitetni

pregled je osnova za odobritev kreditnega posla ali njegove spremembe oz. drugega posla, ki vpliva na kreditno tveganje banke. Da bi banka znižala kreditno tveganje mora omejiti slaba posojila tako, da pred odobritvijo analizira boniteto potencialnega posojilojemalca, spremlja vračanje posojila in razpršuje svoja posojila (Dimovski & Gregorič, 2000, str. 74).

Upravljanje kreditnega tveganja podrobneje ureja Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Ur.l. RS, št. 28/2007). V 13. členu tega sklepa je navedeno, da mora banka finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah razvrstiti v skupine po tveganosti in oceniti višino izgub iz kreditnega tveganja. Ocenjena višina tveganosti pa je podlaga za oblikovanje rezervacij. Razvrščanje v skupine temelji na oceni sposobnosti izpolnjevanja dolžnikov obveznosti do banke ob dospelosti in kvaliteti zavarovanja. Prevzete obveznosti se razvrstijo v skupine od A do P na podlagi ocene in vrednotenja dolžnikove sposobnosti izpolnjevanja obveznosti ob dospelosti, ki se presoja na podlagi:

- ocene finančnega položaja posameznega dolžnika,
- njegove zmožnosti zagotovitve zadostnega denarnega pritoka za redno izpolnjevanje obveznosti do banke v prihodnosti,
- vrste in obsega zavarovanja finančnega sredstva do posameznega dolžnika,
- izpolnjevanja dolžnikovih obveznosti do banke v preteklih obdobjih.

V skupino A spadajo:

- prevzete obveznosti do Banke Slovenije, Republike Slovenije, Evropske centralne banke, evropskih skupnosti, vlad in centralnih bank drugih držav cone A,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, za katere se ne pričakujejo težav s plačevanjem obveznosti in ki plačujejo svoje obveznosti ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni,
- prevzete obveznosti, ki so zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem.

V skupino B spadajo:

- prevzete obveznosti do dolžnikov, za katere se ocenjuje, da bodo poravnali dospele obveznosti, vendar je njihovo finančno stanje trenutno šibko, ne kaže pa, da bi se v bodoče bistveno poslabšalo,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki plačujejo obveznosti z zamudo do 30 dni, občasno tudi z zamudo od 31 do 90 dni.

V skupino C spadajo:

- prevzete obveznosti do dolžnikov, za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki plačujejo obveznosti z zamudo do 90 dni, občasno tudi z zamudo od 91 do 180 dni,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki so izrazito podkapitalizirani,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki nimajo zadostnih dolgoročnih virov sredstev za financiranje dolgoročnih naložb,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, od katerih banka ne prejema tekoče zadovoljivih informacij ali ustrezne dokumentacije v zvezi s poravnavanjem obveznosti.

V skupino D spadajo:

- prevzete obveznosti do dolžnikov, za katere obstaja velika verjetnost izgube dela finančnega sredstva oziroma plačila po prevzeti obveznosti,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 90 dni do 180 dni, občasno tudi z zamudo od 181 do 360 dni,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki so nesolventni,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za začetek postopka prisilne poravnave ali stečaja,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki so v sanaciji oziroma postopku prisilne poravnave,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki so v stečaju.

V skupino E spadajo:

- prevzete obveznosti do dolžnikov, za katere se ocenjuje, da sploh ne bodo poplačane,
- prevzete obveznosti do dolžnikov s sporno pravno podlago,
- prevzete obveznosti do dolžnikov, ki plačujejo obveznosti z zamudo nad 360 dni.

V skupino P se razvrstijo finančna sredstva oziroma prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, za katere banka pri posamični ocenitvi ugotovi, da je potrebna oslabitev ali oblikovanje rezervacije (13. člen Sklepa o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic).

2.2 OBLIKE IN NASTANEK DOLGA

2.2.1 Neplačevanje kredita

Pri kreditiranju gre za financiranje sredstev prebivalstvu. Kreditodajalec od kreditodajalca prejme vsoto denarja, ki jo mora v določenem časovnem obdobju vrniti po vnaprej določeni obrestni meri, ki je lahko fiksna ali nominalna in spremenljiva tj. vezana na EURIBOR. Pogoji posojila so zavedeni v posojilni pogodbi. V banki ločeno obravnavajo kreditiranje prebivalstva in gospodarstva. Možni krediti prebivalstvu so stanovanjski krediti in potrošniški krediti. Dolg iz naslova kredita izhaja iz nerednega vračila že zapadlih terjatev po posojilni pogodbi. S stališča višine obrestne mere le-ta izhaja iz namena kreditiranja tj. čemu bodo sredstva namenjena. Iz tega vidika je za stanovanjske kredite, ki imajo točno določen namen, višina obrestne mere nižja kot za potrošniške kredite, kjer končna poraba ni znana. Temu primerno je dokumentacija pri najetju stanovanjskega kredita obsežnejša, saj je treba predložiti dokumente, ki izkazujejo porabo sredstev ob izplačilu kredita. Pri stanovanjskih kreditih gre za večje zneske kreditov, kar posledično pomeni še bolj podroben in obširnejši pregled dokumentacije, saj je potrebno s stališča zavarovanja kredita še več dokazil o verodostojnosti listin in dokumentov za presojanje kreditne sposobnosti (Interna gradiva poslovne banke X, Opis produktov-kreditov, 2012).

2.2.2 Nepravočasno vračilo odobrenega limita po TRR

Dovoljena prekoračitev stanja na transakcijskem računu ali pogovorno bolj znana kot limit (v nadaljevanju: limit) stranki omogoča povečanje razpoložljivega zneska. Gre za obliko kredita, ki omogoča dovoljeno rabo negativnega stanja na transakcijskem računu v okviru dogovorjenega zneska (dogovorjeno in pogodbeno odobreno kreditno razmerje na osebem računu). Limit se z odlivi z računa povečuje, obresti pa se obračunajo le na porabljen del odobrenega dovoljenega zneska oziroma na negativno stanje (Interna gradiva poslovne banke X, Limit za fizične osebe, 2012). V primeru nepravočasnega vračila odobrenega limita je

terjatev potrebno izterjati.

2.3 SREDSTVA ZAVAROVANJA TERJATEV

Zagotovilo za vračilo sredstev financiranja je ustrezno zavarovanje terjatev. Banke posojila zavarujejo pri zavarovalnicah, pod pogojem, da zavarovalni primer v vsem ustreza pogojem, ki jih zavarovalnice zahtevajo v splošnih določilih sprejema kredita v zavarovanje. Druga opcija je sprejem kredita v separatno obravnavo, kjer zavarovalnica odloči, ali kredit kljub temu, da v določenih točkah ne ustreza merilom, ki jih določa zavarovalnica po sklenjeni pogodbi o zavarovanju kreditov z zavarovalcem (banko), sprejema kredit v zavarovanje ali ne. V primeru, kjer se sklepa posel, ki ga zavarovalnica ne bi sprejela v zavarovanje, se tovrstno posojilo zavaruje na podlagi interne politike posamezne poslovne banke na podlagi hipoteke na nepremičnino ali premičnino. Vsaka nepremičnina, ki bo predmet hipoteke, mora biti ustrezno vrednotena po tržnih cenah na določen dan, da je razvidno, v kakšni višini je posojilo krito. Banke interno določijo višino ponderja zavarovanja vrednosti posojila glede na oceno splošne tržne vrednosti cen in na podlagi tega ugotovijo ali je kredit zavarovan 100 %, več ali manj.

Upoštevajo se zahteve iz kapitalskega sporazuma Basel II. Obstoječa zavarovanja je potrebno redno ponovno vrednotiti. Predpisan čas ponovnega vrednotenja je maksimalen čas, v katerem je posamezen predmet zavarovanja potrebno ponovno vrednotiti. Potreba po ponovnem vrednotenju se pokaže takrat, ko obstajajo informacije, da se je vrednost predmeta zavarovanja, posebno če obstaja primerjava glede na splošne tržne cene, bistveno zmanjšala (npr. porok izgubi svoje redne mesečne prejemke, zastavljena nepremičnina je bila uničena v požaru, poplavi (Interna gradiva poslovne banke X). S sredstvi zavarovanja se banka zavaruje pred neplačilom financiranih sredstev komitentov. Ob nastanku neplačila banka unovči zavarovanje, s katerim je zavarovala terjatev. Morebitne izgube, ki še ostanejo po unovčenju, pa banka krije iz rezervacij, ki jih oblikuje glede na tveganost posojila.

Za zavarovanje terjatev se uporabljajo osebna jamstva in stvarna zavarovanja na nepremičnino ali premičnino. Pri osebnem jamstvu se tretja oseba zaveže, da bo v primeru neizpolnjevanja pogodbenih določil kreditojemalca nosila breme poplacha dolga. Stvarno zavarovanje na nepremičnino ali premičnino omogoča zavarovancu (banki) poplačilo dolga iz naslova zastavljenih premičnin ali nepremičnin. Sledi opis najpogostejše uporabljenih sredstev zavarovanj iz naslova osebnih jamstev in stvarnega zavarovanja.

2.3.1 Osebna jamstva

Poroštvo je najpogostejša oblika osebnih zavarovanj. Za izpolnitev pogodbenih obveznosti v tem primeru upniku odgovarja poleg dolžnika še ena ali več tretjih oseb t.i. porokov s celotnim svojim premoženjem. Zakonodaja za osebna jamstva je urejena z Obligacijskim zakonikom (Ur.l. RS, št. 97/2007). S poroštveno pogodbo se porok nasproti upniku zavezuje, da bo izpolnil veljavno in zapadlo obveznost dolžnika, če ta tega ne bi storil (1012. člen OB). Poroštvena pogodba zavezuje poroka le, če da poroštveno izjavo pisno (1013. člen OB). Zaveže se lahko le tisti, ki ima popolno poslovno sposobnost (1014. člen OB). Lahko se uporabi za vsako veljavno obveznost, ne glede na njeno vsebino. Poroštvo je mogoče prevzeti tudi za pogojno obveznost ter za določeno bodočo obveznost. Možnost poroštva je tudi v obveznosti za drugega poroka (porokov porok) (1016. člen OB).

2.3.2 Zavarovanje s finančnim premoženjem

Kreditojemalec lahko da v zavarovanje za prejetje posojila svoje dobroimetje na varčevalnih produktih, zastavitvi depozita ali zastavitvi vrednostnih papirjev in vzajemnih skladov. Znesek, ki je potreben za zavarovanje določi banka, je pa višina zavarovanega zneska večja od višine kredita ali vsaj enaka. Pomembno je polletno, glede na tržne razmere pa tudi prej, vrednotenje naložb, ki so zavarovane z vrednostnimi papirji oziroma pri vzajemnih skladih (Interna gradiva poslovne banke X, Katalog zavarovanj, 2012).

2.3.3 Zastavna pravica na nepremičnini

Zavarovanje denarne terjatve z zastavno pravico na nepremičnino je oblika stvarnega zavarovanja in upniku zagotavlja poplačilo iz tega predmeta v primeru neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti. Značilna je neposestnost, ki pomeni za zastavitelje nadaljnjo uporabo zastavljene nepremičnine (Interna gradiva poslovne banke X, Zavarovanja-hipoteka delovno navodilo, 2012).

Zastavna pravica na nepremičnini oz. hipoteka se pridobi z vknjižbo na podlagi sklepa o zavarovanju, pri čemer je treba hkrati v zemljiški knjigi tudi zaznamovati izvršljivost terjatve (Rijavec, 2003, str. 234). V Sloveniji je težava v neurejeni zemljiški knjigi, saj veliko nepremičnin ni vpisanih v zemljiško knjigo. V primeru neplačila zapadlih obveznosti sodišče na predlog upnika s sklepom dovoli izvršbo na zastavljeno nepremičnino. To ureja Zakon o izvršbi in zavarovanju (v nadaljevanju ZIZ). Ta zakon določa pravila, po katerih postopa sodišče za prisilno izvršitev sodne odločbe, ki se glasi na izpolnitev obveznosti, ter za zavarovanje terjatev (ZIZ, Ur.l. RS, št. 51/1998).

Zakon o izvršbi in zavarovanju določa pravila postopka, po katerem sodišča opravljajo prisilno izvršitev terjatev na podlagi izvršilnih naslovov in verodostojnih listin, pravila za zavarovanje terjatev ter ureja službo izvršitelja.

Hipoteka preneha z izbrisom iz zemljiške knjige, ki ga je mogoče zahtevati le iz naštetih razlogov (Rijavec, 2003, str. 233 in 234):

- če terjatev, zavarovana s hipoteko, preneha;
- če se hipotekarni upnik odreče hipoteki;
- če je ista oseba postala lastnik nepremičnine in imetnik hipoteke na tej nepremičnini;
- če hipoteka s potekom časa ugasne;
- če se zastavljena stvar proda za poplačilo zavarovane terjatve.

Zastavljeno nepremičnino je potrebno zavarovati proti nevarnosti uničenja in vinkulirati polico v korist banke, ki ima zastavno pravico na tej nepremičnini. Ob škodnem zahtevku, ki ga izplača zavarovalnica, se znesek odškodnine najprej ponudi banki in zatem lastniku nepremičnine. Ob pridobitvi nepremičnine v zavarovanje je potrebno redno spremljati oceno njene vrednosti zaradi morebitnih sprememb na trgu cen nepremičnin, saj se vrednost nepremičnine lahko ob teh spremembah bistveno zmanjša (Interna gradiva poslovne banke X, Zavarovanja-hipoteka delovno navodilo, 2012)

2.3.4 Terjatve in pravice

Ta kategorija zavarovanja terjatev najpogosteje vsebuje zavarovanje terjatev preko zavarovalnice in zavarovanje plače/plačila oz. pokojnine preko t.i. upravno izplačilne

prepovedi in odstopne izjave kreditojemalca.

2.3.4.1 Zavarovanje kreditov pri zavarovalnici

Zavarovalnica in zavarovanec (banka) skleneta zavarovalno pogodbo, s katero se dogovorita za sprejem posameznega odobrenega kredita v zavarovanje v skladu z določili zavarovalne pogodbe. Po izplačilu zavarovalnine zavarovanec s cesijsko izjavo (prenos terjatve na drugo osebo) prenese na zavarovalnico vse pravice, ki jih ima do kreditojemalca po kreditni pogodbi (Zavarovalnica Triglav, 2012). Do sprememb pogojev zavarovanja prihaja v odvisnosti ali gre za zavarovanje potrošniških ali stanovanjskih kreditov. Tu se določila oziroma pogoji zavarovanja od zavarovalnice do zavarovalnice razlikujejo. V splošnem je zavarovanje terjatev pri zavarovalnici prenos kreditnega tveganja od zavarovanca k zavarovalnici. Poslovna banka X nima sklenjene pogodbe o zavarovanju kreditov preko katerekoli zavarovalnice.

2.3.4.2 Upravno izplačilna prepoved

Z odstopno izjavo dolжник nepreklicno odstopa del svoje plače in soglaša z upravno izplačilno prepovedjo na njegovo plačo, pri čemer sme izplačevalec plače v skladu s to odstopno izjavo odtegovati mesečne obveznosti za poplačilo obveznosti (Odstopna izjava in upravno izplačilna prepoved, 2012). Kreditojemalec podpiše odstopno izjavo in izda se upravno izplačilna prepoved. S podpisom upravne izplačilne prepovedi se delodajalec ali ZPIZ (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje) zaveže, da bo kreditojemalcu mesečno odtegoval od plače oziroma od pokojnine višino mesečne obveznosti, ki je navedena v pogodbi. Po vseh odtegljajih od plače oziroma pokojnine mora komitent ostati zakonsko predpisan minimalni znesek od plače za preživetje. Pod tem zneskom ni dovoljena odobritev kredita.

3 IZTERJAVA V POSLOVNI BANKI X

3.1 NOTRANJA ORGANIZACIJA IZTERJAVE DOLGA

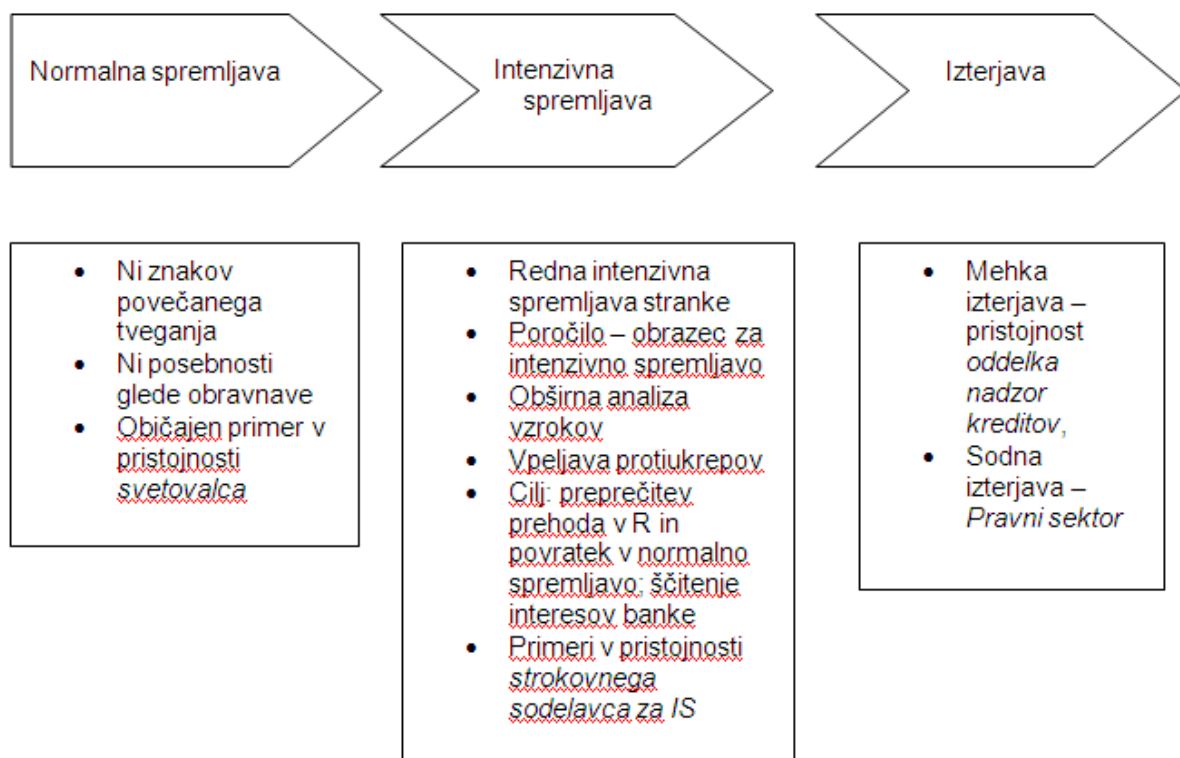
Proces izterjave dolga poteka v več fazah. Financiranje sredstev je sklenjeno na podlagi obvezujoče pogodbe, da so financirana sredstva vrnjena v določenem času ob danih pogojih, ki so navedeni v pogodbi. Vsak komitent poseduje osebnega finančnega svetovalca, ki ga vodi skozi proces celotnega finančnega svetovanja, financiranja in spremljanja njegovega sodelovanja pri sklenjenem poslu. V primeru neizpolnjevanja obveznosti, ki so dorečene v pogodbi, je potrebno poseči s primernimi ukrepi, ki so odvisni od stanja neplačanih že dospelih terjatev in vrste zavarovanja kredita. Ključni elementi za uspešen nadzor kreditnih poslov v izterjavi (Thiboutot, 2008):

- točno določena pravila za odobritev kredita,
- določen način in proces izterjave kredita,
- izobraževanje vključenih v proces,
- pozorna izbira ter izpopolnjevanje zaposlenih,
- pravočasno odkritje nerednega plačevanja kredita,
- pravilen izračun stanja zapadlega kredita,
- pripravljeno poročilo kreditov v izterjavi posredovano upravi,
- dober pregled vse zbrane kreditne dokumentacije,
- skrben nadzor procesa izterjave,

- dobro izobražen kader, ki vrši nadzor in realizacijo kreditov v izterjavi,
- konstantno spremljanje postopkov v izterjavi,
- preglednost vse zbrane dokumentacije,
- izterjava zapadlega kredita naj se nadaljuje, tudi po morebitnem odpisu kredita,
- z dobro zavarovanim kreditom lahko izboljšamo izterjano vsoto.

Komitenta spremlja njegov svetovalec, ki ob prvih neplačilih pozove stranko k plačilu. Istočasno komitenta spremlja intenzivna spremljava, ki pravzaprav obstransko spremlja dogajanje in izdeluje analize ali je dovolj normalna spremljava ali že obstaja verjetnost, da bodo potrebni bolj radikalni ukrepi s stališča izterjave dolga.

Slika 3: Postopek izterjave v poslovni banki X

Vir: Interna gradiva poslovne banke X, Opominjevalno izterjevalni postopek, 2011, str. 5

3.2 IZVENSODNA IZTERJAVA

Izvensodna izterjava je opominjevalno izterjevalni postopek in pomeni vključitev mehke izterjave v opominjevalni proces. Namen je spremljanje in sprotno obveščanje strank o njihovih zamudah. Obsega pisno korespondenco, telefonske kontakte in sestanke z dolžniki. V model izvensodne izterjave sodi t.i. "mehka" izterjava. Gre za izterjavo dolga, ki jo izvršujejo finančni svetovalci, oddelek za nadzor kreditov in oddelek intenzivne spremljave (Interni podatki poslovne banke X, Izterjava slabih naložb, 2011).

3.2.1 Finančni svetovalci

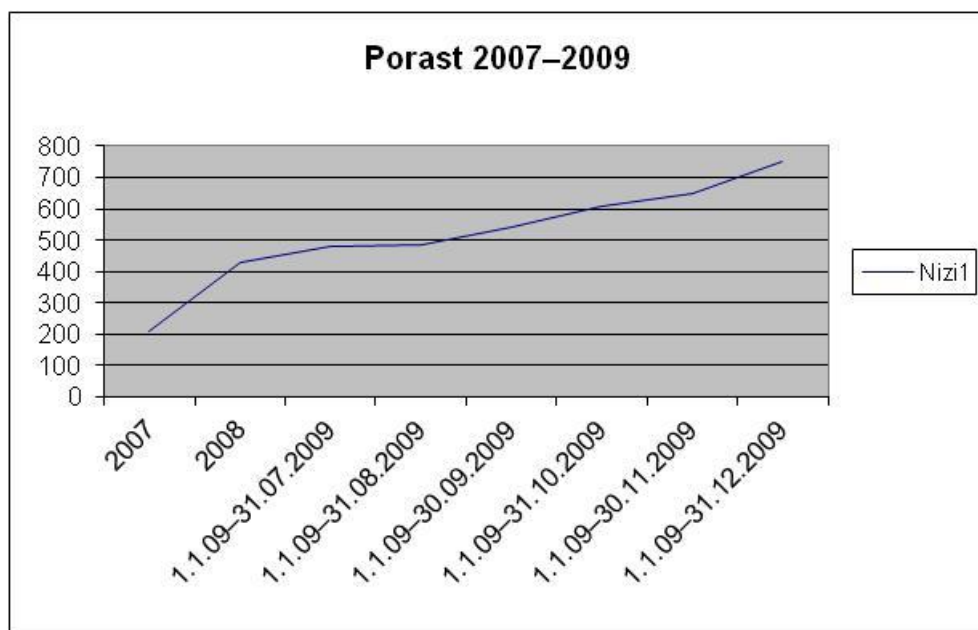
Prvo dejanje, ko nastopi plačilna nedisciplina, je ustni opomin stranki s strani njenega finančnega svetovalca. Izkazuje se, da je ta faza vedno bolj pomembna v postopku izterjave, saj gre za preventivo, opozorilo stranki, ki morda onemogoči nadaljnje neplačevanje.

Svetovalec na podlagi predopominske liste za svetovalce, ki jo izdela zaledna služba banke izpisanega na določen dan v mesecu, dobi vpogled v neplačano obveznost kredita stranke, ki jo vodijo. Zaledna služba pošlje to v vpogled pred kreiranjem opominov. Namen tega je, da se stranko opozori na neplačan znesek pred prejemom opomina in na ta način prepreči negativen učinek tovrstnih dokumentov na poslovni odnos med kreditojemalcem in banko. Določen odstotek komitentov enostavno pozabi na datumsko obveznost plačila dolga in je tovrstno opominjanje bolj osebno in stroškovno, z vidika komitenta, brezplačno. Izvrševanje na ta način poteka do poslanega tretjega opomina. Vrstni red opomina je pogojen z višino neplačanega dolga in števila dni zamude neplačila. Med **1. in do 63. dnem** zamude pozove svetovalec stranko k poravnavi zapadlih obveznosti. Svetovalec ima v tej fazi več informacij in ima še možnost, da ukrepa. Po **63. dnevu** zaostanka se vključi nadzor kreditov, ki preveri pri svetovalcu, kaj je bilo narejenega v zvezi s poravnavo zaostanka in se po potrebi vključi v izterjavo. Po **83. dnevu** zaostanka stranko kontaktira izključno nadzor kreditov in svetovalec stranko po tem dnevu zaostanka ne kontaktira več (Interna gradiva poslovne banke X, Opominjevalno izterjevalni postopek, 2011).

Spremljanje in sprotno obveščanje strank o njihovih prekoračitvah in zamudah s strani finančnih svetovalcev je vključeno v mehko izterjavo v opominjevalno izterjevalnem postopku in je preventivna pred možnostjo nastopa nadaljnjih postopkov izterjave.

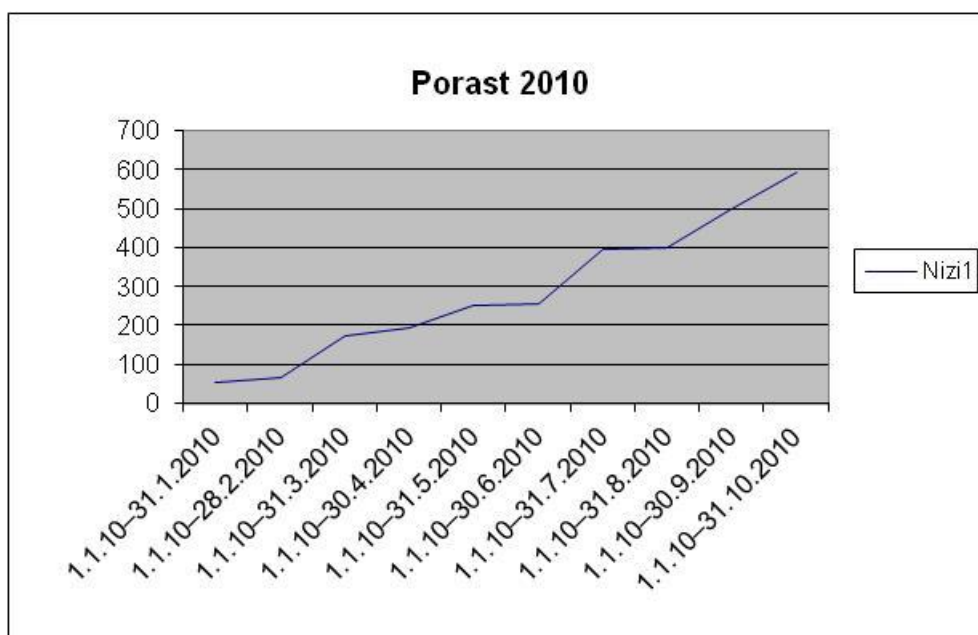
Narejena je bila analiza porasta števila poslanih opominov kreditnih poslov fizičnih oseb v razdobju od leta 2007 do 2009 in primerjava porasta le-tega v celotnem letu 2010, ko je število drastično naraščalo iz meseca v mesec. Iz prikazanega grafa lahko razberemo očiten vpliv finančne in gospodarske krize, katere zametki so v letu 2008. Po tem letu je začela upadati gospodarska aktivnost, ki je posledično povzročila oteženo odplačevanje kreditnih obveznosti, katerih rezultat je povečevanje dolga in s tem poslanih opominov kreditojemalcem. Porast neplačevanja obveznosti je izrazita v letu 2010.

Slika 4: Poslani opomini prebivalstvu v obdobju 2007–2009 v poslovni banki X

vir: Interna gradiva poslovne banke X, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi-poslani opomini, 2012, str. 2

Slika 5: Poslani opomini prebivalstvu v obdobju 2010 v poslovni banki X

vir: Interna gradiva poslovne banke X, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi-poslani opomini, 2012, str. 2

V nadaljevanju opisovanja postopkov izterjave sledi proces intenzivne spremljave, ki je bil uveden zaradi vse večjega števila kreditov v izterjavi, s čimer bi to število zmanjšali ali predstavili ugodne rešitve za reševanje nastale situacije med komitentom in banko.

3.2.2 Intenzivna spremljava

Intenzivna spremljava je namenjena pravočasnemu prepoznavanju povečanega tveganja glede rednega vračanja kreditnih obveznostih in enotni obravnavi strank, pri katerih je to opaženo. Pričakovani rezultati intenzivne spremljave so (Interni podatki poslovne banke X, Intenzivna spremljava, 2012):

- s pomočjo sistema zgodnjega opozarjanja identificirati stranke s povečanim tveganjem in predlogi za pravočasne rešitve nastale situacije v smeri zavarovanja interesov banke (pravočasna izpeljava reprogramov, izboljšanje položaja banke ...),
- zmanjšanje zamud pri plačilih,
- preprečevanje prehodov v razred tveganja R,
- pospešena odpoved oz. izterjava kredita,
- intenzivno spremljanje problematičnih strank, kar zahteva razpoložljivost aktualnih podatkov o stranki (aktualni računovodski izkazi, osvežena zavarovanja...) in
- dvig kakovosti svetovanja in spremljanja stranke.

Banka na osnovi sistema zgodnjega opozarjanja pravočasno zazna oz. identificira potencialno tvegane stranke, pri katerih je pričakovati težave s poravnavanjem obveznosti do banke oz. so le-te že nastale. Stranki se pomaga pri svetovanju glede rešitve nastale situacije - aktivna sanacija (predlaganje reprogramov, dozavarovanj...), banka ima posledično manj prehodov v najslabši razred tveganja R. Ščiti se interes banke. Kvantitativni kriteriji za intenzivno spremljavo so: velikost izpostavljenosti, razred tveganja, bonitetni razred, bianco delež,

število dni zamud in znesek zamud. Kvalitativni kriterij pa so informacije, pridobljene neposredno od strank, iz okolja ali drugih virov.

Strategije, ki jih zasleduje oddelek intenzivne spremljave:

1. stranka je v slabem finančnem položaju in presodi, da je potencial za sanacijo slab: delovanje v smeri takojšnjega izboljšanja položaja banke (možnost poplačila s strani druge banke, dodatno zavarovanje, izvensodna poravnava, predlog za prodajo s povratnim najemom (Sale & leaseback). Pogosto gre pri prodaji s povratnim najemom za visoke vrednosti (zemljišča, zgradbe, letala ipd.) in za daljša obdobja. Učinek prodaje in povratnega najema je odvisen tudi od tega ali gre za poslovni ali finančni najem. Transakcija lahko ugodno vpliva na finančno ravnotežje, poveča se investicijska sposobnost in sposobnost zadolževanja (Prodaja s povratnim najemom–Sale & leaseback, 2012).
2. sanacija ni možna: stranki damo takoj signal, da želimo prekiniti poslovanje, usmeritev na drugo banko, predlog za Sale&leaseback, umik banke oz. končanje sodelovanja s stranko v čim krajšem možnem času oz. odpoved poslov in izterjava v okviru pravnega sektorja.

Po uspešni izpeljavi reprograma oz. po sanaciji stranke, le-ta v odvisnosti od primera, lahko preide v pristojnost nazaj k finančnemu svetovalcu (Interna gradiva poslovne banke X, Intenzivna spremljava, 2012).

3.2.3 Oddelek za nadzor kreditov

Oddelek za nadzor kreditov sodi v postopek mehke izvensodne izterjave. Po vseh izpolnjenih kriterijih v fazi izterjave pri svetovalcu, tj. neplačilo zadnjega poslanega tretjega opomina, stranko o zamudah in prekoračitvah ne obvešča več svetovalec, temveč jo obravnava oddelek za nadzor kreditov. Ob nastopu primera v oddelek nadzora kreditov je komitent telefonsko obveščen o nadaljnjih posledicah v primeru neplačila zapadlih obveznosti. O aktualni situaciji se lahko obvesti tudi poroka, sodolžnika in dajalca zastavne pravice.

Obveščanje strank o zamudi plačila obveznosti poteka tudi preko mobilnih telefonov in so namenjena obravnavi določenih ciljnih skupin strank. Pričakovani rezultati, ki se pričakujejo ob uporabi tega načina izterjave so:

- povečanje števila kontaktiranih strank,
- zmanjšanje zneskovnih zamud pri plačilih,
- zmanjšanje števila neplačnikov,
- dvig kakovosti svetovanja in spremljanja strank,
- zmanjšanje zahtevkov po dodatnih oslavitvah terjatev.

Z manj časa se lahko na ta način obdela večja skupina strank naenkrat. Izvajanje se razdeli na dva dela, in sicer na stranke s kreditnimi produkti in stranke s TRR-jem (Interni podatki poslovne banke X, Opominjevalno izterjevalni postopek, 2011). Banki je v interesu, da se s kreditojemalcem uspe dogovoriti o nadaljnjih načinih in rokih odplačevanja že dospelih terjatev zaradi dolgotrajnega procesa izterjave po sodni poti in ekonomičnosti postopka, kakor tudi zaradi poslovnega odnosa s komitentom. Ob izgubi službe, izpadu posla ali katerega drugega možnega nepričakovanega dogodka nastopi možnost neplačevanja rednih obveznosti, ki kmalu postanejo zapadle, saj oseba ne prejema rednih dohodkov za opravljeno delo in

storitve. V tej nastali situaciji se skuša najti s kreditojemalcem kompromis, ki bi olajšal nastalo situacijo. Tu ne gre za odpis dolga, temveč za dogovor o nadaljnjih možnostih ter postavitvi možnih rokov plačila oz. svetovanje o nadaljnjih postopkih plačevanja obveznosti, ki jo ima kreditojemalec. Pomembno je, da se komitent zaveda, da je v tej fazi sodelovanje nujno potrebno, kajti v primeru nespoštovanja rokov za plačilo zapadlih obveznosti in neodzivnosti sledi možnost odpovedi pogodbe, saj po neuspešni izterjavi s tega oddelka nadaljevanje poteka po sodni poti. Slednjo vrši pravni sektor banke.

3.3 SODNA IZTERJAVA

V primeru neuspešne izterjave zapadlih terjatev v procesu izvensodne izterjave, je potrebno ukrepati s sodno izterjavo. Sodna izterjava je postopek prisilne izterjave dolga pred pristojnim okrajnim sodiščem (Sodna izterjava, 2012). To funkcijo opravlja pravni sektor. V primeru izterjave po sodni poti se za poplačilo zapadlih kreditnih obveznosti uporabijo sredstva, s katerimi smo terjatev zavarovali. Postopek poteka glede na obliko in zavarovanje dolga, in sicer glede na izterjavo nepravočasnega vračila odobrenega limita in nezavarovanega potrošniškega kredita ter na izterjavo hipotekarnih kreditov fizičnim osebam. Po prejemu neuspešno izterjane zadeve v izterjavo sledi pisna odpoved vsem udeleženi v poslu. V primeru, da je dolжник v času odpovednega roka, ki traja 60 dni, zadevo poplačal se postopek ustavi in posel zaključi, sicer se proces izterjave nadaljuje (Interna gradiva poslovne banke X, Izterjava slabih naložb, 2012).

3.3.1 Izterjava nepravočasno vrnjenih odobrenih limitov in nezavarovanih potrošniških kreditov

Po izteku odpovednega roka pravna služba pošlje odvetniku seznam s podatki o dolžniku, njihovem premoženju in višini terjatev ter naroči vložitev predloga za izvršbo. Dolжник lahko med tekom izvršilnega postopka svoj dolg poravnava v celoti. Postopek se ustavi, posel zaključi in izvršba ustavi. V primeru, da dolg ni poravnani niti v delnem znesku in ni verjetnosti poplačila, se poda predlog za odpis dolga iz razlogov ekonomičnosti postopka. Za tovrstno odločitev je pogoj, da iz odvetnikovega ali izvršiteljevega poročila izhaja, da dolжник nima vrednejšega premoženja, da je brezposeln, da ne živi v Republiki Sloveniji, je socialno ogrožen, mu je bila izrečena večletna zaporna kazen, so bili poskusi izvršbe neuspešni iz vseh teh navedenih razlogov ali je umrl brez premoženja (Interni podatki poslovne banke X).

3.3.2 Osebni stečaj

Izterjava dolžnikov, ki so v osebnem stečaju, poteka na drugačen način. To ureja Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (Ur.l. RS, št. 126/2007).

Postopek osebnega stečaja je dovoljeno voditi nad premoženjem vsake fizične osebe. Sodišče v RS je pristojno:

- proti fizični osebi, ki ima stalno ali začasno prebivališče v RS,
- proti potrošniku, ki nima niti stalnega niti začasnega prebivališča v RS, če v RS prejema plačo ali druge stalne prejemke ali če je njegovo premoženje v RS, in

- proti podjetniku ali zasebniku, ki nima niti stalnega niti začasnega prebivališča v RS, če ima sedež v RS.

Namen postopka je, da bi vsi upniki iz premoženja stečajnega dolžnika prejeli plačilo svojih navadnih terjatev do stečajnega dolžnika hkrati in v enakih deležih. Terjatve upnikov v delu, v katerem te niso plačane iz razdelitvene mase stečajnega dolžnika, ne prenehajo in jih lahko upniki uveljavljajo proti stečajnemu dolžniku tudi po koncu stečajnega postopka.

Stranke glavnega postopka osebnega stečaja so:

- stečajni dolžnik,
- upnik, ki je v rokih opravił dejanja za uveljavitev terjatve v postopku osebnega stečaja, in
- upnik, ki je zamudil roke za izvedbo dejanj za uveljavitev terjatve v postopku osebnega stečaja, če je njegova terjatev priznana (Interna gradiva poslovne banke X, Delovno navodilo-insolvenčni, 2012).

Upravitelj osebnega stečaja odpre poseben denarni račun **fiduciarni denarni račun upravitelja**, prek katerega sme sprejemati samo vplačila na podlagi unovčenja in upravljanja stečajne mase in opravljati samo izplačila za stroške postopka in plačilo terjatev upnikov (Breznik, 2012). Iz stečajne mase so izvzeti predmeti, ki so izvzeti iz izvršbe in zakonsko predpisani prejemki, katerih višina je določena po zakonu. Vsa sredstva, ki jih ima stečajni dolžnik na katerikoli računih, mora izvajalec plačilnega prometa prenesti na fiduciarni denarni račun (Interna gradiva poslovne banke X, Delovno navodilo-insolvenčni, 2012).

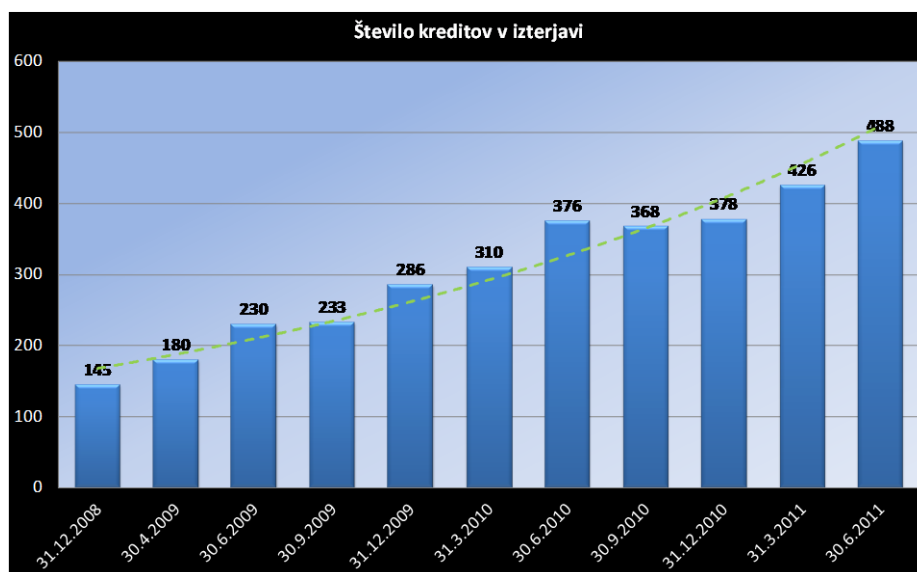
Stečajni dolžnik lahko do izdaje sklepa o končanju postopka osebnega stečaja vloží predlog za odpust svojih obveznosti, ki so nastale do začetka postopka osebnega stečaja, v delu, v katerem v tem postopku ne bodo plačane. Odpust obveznosti ne učinkuje na prednostne terjatve kot npr.: zakonite preživnine, odškodnine za škodo, nastalo zaradi zmanjšanja življenjskih aktivnosti ali zmanjšanja ali izgube delovne zmožnosti ter odškodnine za izgubljeno preživnino zaradi smrti tistega, ki jo je dajal, prav tako ne učinkuje za vse prednostne terjatve (Breznik, 2012).

Dejstvo je, da je možnost izterjanega zneska od dolžnika, ki je v osebnem stečaju odvisna od njegovega preostalega finančnega stanja, katera sredstva so namenjena poplačilom, ki imajo po zakonu prednost. S tem se manjša možnost, da banka dobi vrnjena sredstva v celoti, ki jih je posodila, zato je še kako pomembno upravljanje s tveganji in v takšnih primerih dobro odzivna služba izterjave.

3.3.3 Analiza uspešnosti izterjave

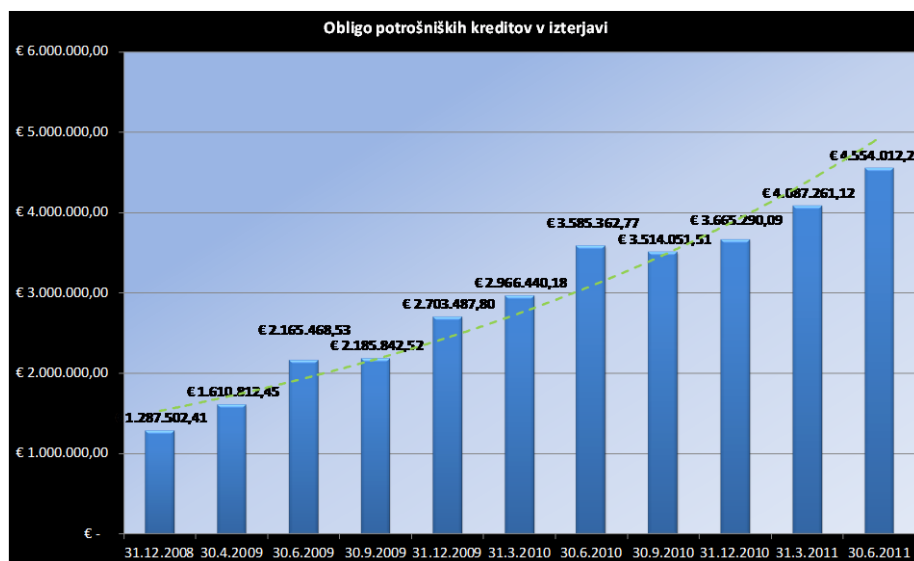
V primeru, da kreditojemalec ne odplačuje svojih obveznosti, banka najprej sproži postopek opominjanja in dogovarjanja po izvensodni poti. Ob morebitni neuspešnosti pa banka odpove kreditno pogodbo in sproži postopek izvršbe na sredstva, s katerimi je zavarovala financiranje. Od odpovedi pogodbe ob vzporedno tekoči sodni in izvensodni izterjavi, do poplačila pretečeta povprečno v primeru hipotekarnih kreditov 2 leti, v primeru potrošniških kreditov brez zavarovanja pa 1,1 leto, odvisno od učinkovitosti dela sodišča, pred katerim teče zadeva in ugovorov ter pritožb dolžnikov (Interna gradiva poslovne banke X, Izterjava slabih naložb, 2012).

Slika 6: Število potrošniških kreditov v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011

Vir: Interna gradiva poslovne banke X, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi, 2012, str. 4

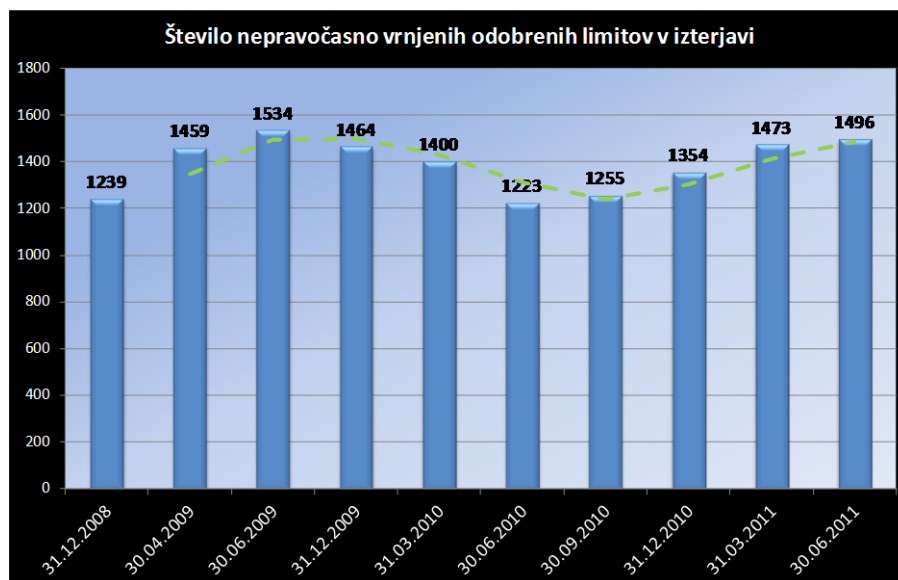
Slika 7: Obligo potrošniških kreditov v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011

Vir: Interna gradiva poslovne banke X, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi, 2012, str. 4

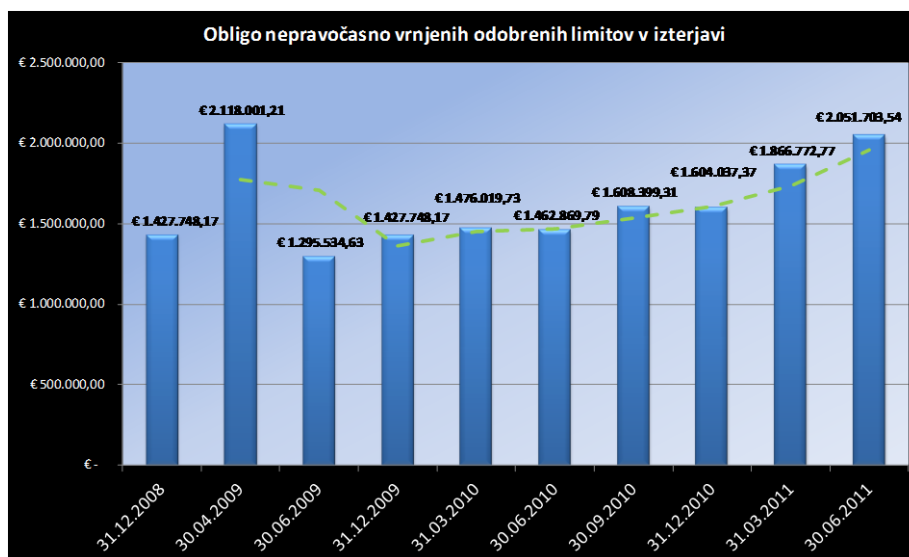
Opaziti je, da število kreditov v izterjavi od leta 2008 do prve polovice leta 2011 vseskozi narašča, kar je zagotovo posledica finančno-gospodarske krize, ki je močno prizadela celoten realni sektor. Predpostavimo lahko, da bi bilo število kreditov v izterjavi še večje, če banka ne bi imela vzpostavljenega sistema upravljanja s tveganji in izterjave. Število kreditov v izterjavi je od konca leta 2008 do prve polovice leta 2011 naraslo iz 145 na 488 kreditov na področju prebivalstva. Skupen obliko kreditov portfelja fizičnih oseb ob koncu prve polovice leta 2011 je tako znašal 4.554.012,2 EUR.

Slika 8: Število nepravočasno vrnjenih odobrenih limitov fizičnih oseb v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011

Vir: Interna gradiva poslovne banke X, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi, 2012, str. 6

Slika 9: Obligo nepravočasno vrnjenih odobrenih limitov fizičnih oseb v izterjavi za obdobje 31.12.2008–30.06.2011

Vir: Interna gradiva poslovne banke X, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi, 2012, str. 6

Tudi tu gre za podobno sliko kot pri izterjavi kreditov. Od leta 2008 do prvega polletja leta 2011 je število transakcijskih računov v izterjavi naraščalo, s tem, da je bila v začetku leta 2010 prirast malo nižja. Proti koncu leta 2010 in nadalje pa se število povečuje. Skupno število strank v izterjavi nepravočasno vrnjenih limitov po TRR-ju je naraslo iz 1.239 konec leta 2008 na 1.496 konec julija 2011. Skupen obliko iz tega naslova za isto obdobje se je z dne 31.12.2008, ko je znašal 1.427.748,17 EUR povečal na 2.051.703,54 EUR konec meseca julija 2011. Iz grafa je lepo razviden vpliv finančno-gospodarske krize tudi s stališča izterjave po transakcijskih računih.

3.4 PREDLOGI IN IZBOLJŠAVE

Predlog izboljšave je v prvi vrsti v še bolj intenzivnemu spremljanju komitentov s strani komercialistov, saj sami najbolj poznajo svoje stranke. Ob tem je dobro imeti vzpostavljen oddelek, ki se aktivno ukvarja s spremljanjem strank in poslovanjem le-teh, ne samo strank, ki so v plačilnih težavah. Poslovna banka X z oddelkom intenzivne spremljave že sledi temu, a menim, da bi morali tako spremljati vse komitente, ne samo problematične z vidika plačevanja. Aktivna pomoč strokovnega kadra, ki bi bolj podrobno spremljala delovanje posameznika, bi lahko preprečila situacijo, ko sredstev za odplačevanje dolga enostavno ni. Ob prvih kazalcih, ki kažejo na spremembo poslovanja, je potrebno ukrepati glede na dano situacijo, in sicer v smislu iskanja najboljših možnih rešitev, ki bi omilile nastale težave, še preden pride do resnosti problema, nelikvidnosti stranke. Včasih je potrebno finančno prestrukturiranje stranke, ki bo omogočala njeno plačilno sposobnost. V primeru že nastale nelikvidne situacije, je komitentu potrebno predstaviti možnosti refinanciranja svojega posojila. Veliko kreditojemalcev pravzaprav ne ve, da vsebuje kreditna pogodba med drugim možnost reprogramiranja, ki zajema moratorij na odplačevanje glavnice, obresti ali na oboje, spremembo zavarovanja, podaljšanje dobe zapadlosti kredita, znižanje obrestne mere, konverzijo kredita itd. Predlogi izboljševanja izvensodne izterjave, ki se vrši v sklopu internega poslovanja, so predvsem v še bolj obsežnejših akcijah opominjanja dolžnikov, na podlagi obiska, telefonskih klicev, poslanih SMS-sporočil ali v pisni obliki, saj je v prvi vrsti največja težava plačilna nedisciplina komitentov. Potreben je osebni pristop, da stranka ve, da obstaja možnost rešitve. Rešitev situacije je boljša za obe strani, saj so stroški izterjave, do katere pride, ko smo preizkusili vse možne faze, dolgotrajni in zelo dragi. To se odraža na izkazu poslovnega izida banke tako na ravni njene likvidnosti kot na stroškovni ravni v smislu povečanja števila zaposlenih na oddelkih izterjave in stroškov, ki nastanejo z izterjavo preko sodišč. V izogib temu, bi morala banka vzpostaviti strategijo spremljanja komitentov, v smislu dobre proučitve njihovega poslovanja in v predpostavkah, kot so spremljava poslovanja komitenta in njegovega denarnega toka, povezanih oseb, izdelava finančne analize in osebnih finančnih načrtov za posameznika in hiter odziv na spremembe poslovanja, ko ugotovimo, da realizacija odplačil najetega posojila ni takšna, kot je dogovorjeno v posojilni pogodbi. Bistvenega pomena je tudi lastna presoja pri odobravanju naložb, ki je odvisna od obstoječih razmer na finančnih trgih in razmer v gospodarstvu. Vse to za cilj, da omogočimo tako banki kot kreditojemalcu dolgoročno stabilno poslovanje.

Reševanje postopkov po sodni poti traja tudi po več let. Sodna izterjava pomeni časovno dolgotrajen postopek. Nujno potrebna je pospešitev postopkov delovanja sodišč, kar je splošen problem v Sloveniji, ker sodišča prepočasi rešujejo sodne zadeve. Tudi z vidika ekonomičnosti se v nekaterih primerih terjatev enostavno odpiše, saj je vrednost neizterjanega dolga nižja od stroškov sodnega postopka. Vendar to ni rešitev. Banke se v splošnem nagibajo k izterjavi na sodišču, uveljavljanju lastninske pravice na prej vpisano hipoteko ali tudi na delni odpis dolga. Vse to v končni fazi pomeni slabši izid za banko, saj so postopki izterjave na sodišču časovno dolgi in s stroškovnega vidika zelo dragi, tržna vrednost nepremičnine, ki je zastavljena v korist banke, pa je lahko v tem času postala bistveno nižja, kot je bila ob zastavi. Potrebno je redno nadzorovati zunanje izvajalce, tj. odvetnike, cenilce, svetovalce, detektive in »sanatorije« in jih nagrajevati po uspešnosti.

Pomembno je ustrezno zavarovanje posojila, naj si bo to posojilo zavarovano preko zavarovalnice ali preko zastave na nepremičnini. Potrebno je, da je tržna vrednost zavarovanja

večja ali vsaj enako ocenjena kot je znesek posojila. S tem je terjatev v celoti zavarovana, to pa vpliva na kredibilnejše poslovanje banke, saj ni ogrožen njen obstoj ob morebitnem nerednem odplačevanju obveznosti s strani kreditojemalca.

Pomembno je aktivno spremljanje stranke, spremljanje njenih odločitev, prejemanje svežih informacij, ji svetovati in biti pri njej in z njo.

SKLEP

Finančna kriza, ki je preko finančnih trgov prizadela tudi realni sektor in s tem povzročila gospodarsko krizo, je posledica slabega upravljanja s kreditnim tveganjem. To za gospodarstvo pomeni zmanjševanje dobičkov podjetij, temu sledi padec BDP-ja in zmanjšanje povpraševanja po delovni sili in izredno odpuščanje zaradi slabih poslovnih izidov. Uspešno upravljanje s kreditnim tveganjem je ena najpomembnejših funkcij v bančnem poslovanju. Banke so ustvarjale ugodne pogoje kreditiranja komitentov, s čimer so spodbudile zadolževanje prebivalstva, ki je bilo kreditno nesposobno. Prebivalstvo, ki je prezadolženo, posledično ni zmožno odplačevati dolgov, kar zmanjšuje kapitalsko ustreznost bank, ki je bistvena za določanje nadaljnjega kreditiranja. To je resno ogrozilo delovanje finančnih institucij, nekatere izmed njih so tudi propadle. Banke se soočajo s povečanim številom primerov, ko kreditojemalci ne odplačujejo rednih obveznosti financiranih sredstev. S tem se povečuje delež primerov, ki jih je potrebno izterjati na ustrezen način. Vloga upravljanja s slabimi naložbami je zelo pomembna, saj pomeni, da ob uspešni izterjavi banka ne bo utrpela morebitne izgube. Za banko je na dolgi rok bistvenega pomena, da ima vzpostavljen dober sistem upravljanja s kreditnim tveganjem. Ob pravilni oceni kreditne sposobnosti komitenta in primernemu zavarovanju financiranih sredstev je verjetnost izgube zelo majhna. Uspešno upravljanje s kreditnim tveganjem je tisto, ki v pravem času zazna morebitno težavo pri odplačevanju dolga. Potrebno je vzpostaviti konsenz med banko in komitentom o primernem načinu nadaljnjega odplačevanja dolga, če pride do nastanka te situacije. Gre za medsebojni dogovor o rokih in načinu odplačila, ki je najboljša rešitev za vse udeležence.

V Sloveniji je težava v počasnem delovanju sodišč, tako da je postopek izterjave po sodni poti od predloga za izvršbo do sklepa o izvršbi in nadalje do same izterjave zelo dolgotrajen in stroškovno gledano zelo drag. Z analizo uspešnosti izterjave smo pokazali, da se število primerov, ki jih je potrebno izterjati, iz leta v leto povečuje, zaradi vpliva finančne krize pa je posledično teh primerov še več. Predpostavljamo lahko, da bi brez postopkov izterjave bilo to število še večje. Ugotovili smo, da je dober proces izterjave generator dodane vrednosti v krizi. Z učinkovitim upravljanjem s tveganji se banka lahko izogne visoko tveganim naložbam, oziroma izpelje tak postopek kreditiranja, ki pomeni dobro zavarovanje le-teh. Vsekakor se lahko zgodi, da do škodnih primerov kljub temu pride, saj gospodarstvo ni ves čas v ravnovesju, kar pomeni, da deluje ciklično. Učinkovito upravljanje s tveganji pa pomeni tudi boljši vzvod morebitni izterjavi, saj je v tej fazi pomembno, da obstajajo sredstva, s katerimi bo možno izterjati dolg.

Niso samo pravila procesa tista, ki bodo usmerjala poslovanje bank, potreben bo bolj individualen pristop pri obravnavi in presojanju kreditne spodobnosti kreditojemalcev. Dejstvo je, da primanjkuje strokovnega kadra, ki bi aktivno spremljalo kreditojemalca skozi čas kreditiranja. S tem bi zagotovili takojšnje ukrepanje in našli najboljšo možno rešitev nadaljnjega odplačevanja, če stranka v določenem trenutku nima sredstev. Preprečili bi

časovno dolgotrajne postopke izterjave in v končni fazi tudi stranki ponudili možnost refinanciranja posojila. S temi postopki ne bo zaščiten le banka, temveč tudi kreditojemalec sam.

LITERATURA IN VIRI

1. Banka Slovenije d.d. (2011). Jamstvo za vloge v bankah. Najdeno 21. marca 2012 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/jamstvo-vlog.asp?MapaId=150>
2. Banka Slovenije. (2012). Poročilo o finančni stabilnosti, maj 2012 – Sklepne ugotovitve, Povzetek in Kronološki pregled ukrepov Banke Slovenije za blažitev posledic finančne krize. Najdeno 5. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=285>
3. Banka Slovenije. (2012). Poročilo o finančni stabilnosti, maj 2012. Najdeno 5. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/publikacije-in-raziskave.asp?MapaId=285>
4. Bessis, J. (2002). *Risk management in banking*. Chicester: John Wiley & sons.
5. Breznik, M. (b.l.). Vloga upravitelja v postopkih osebnega stečaja. Najdeno 1. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.planetgv.si/upload/htmlarea/files/MojcaBreznik.pdf>
6. Dimovski, V., & Gregorič, A. (2000). *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. Finančna kriza: Banke odločitev o neomejenem jamstvu vlog ocenjujejo kot dobro. *Dnevnik.si*. (2008, 09. oktober). Najdeno 21. marca 2012 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042213194
8. Mlinarič, F. (2000): *Ali bo zakon o finančnem poslovanju res odpravil s finančno nedisciplino*. Ljubljana: IKS, Ljubljana.
9. Mrak, M. (2002). *Mednarodne finance*. Ljubljana: GV založba.
10. Obligacijski zakonik. *Uradni list RS* št. 97/2007.
11. *Odstopna izjava in upravno izplačilna prepoved*. Najdeno 2. maja 2011 na spletnem naslovu <http://www.vzorci-pogodb.com/izplacilna-prepoved>
12. Poslovna banka X. (2011, 2012). *Opis produktov-krediti, Limit za fizične osebe, Zavarovanja-hipoteka delovno navodilo, Katalog zavarovanj, Opominjevalno izterjevalni postopek, Izterjava slabih naložb, Intenzivna spremljava, Proces dela v oddelku nadzora kreditov, Delovno navodilo-insolvenčni, Analiza poslov fizičnih oseb v izterjavi* (Interna gradiva). Ljubljana: Poslovna banka X.
13. *Prodaja s povratnim najemom – Sale & leaseback*. Najdeno 2. junija 2012 na spletnem naslovu <http://www.probanka.si/storitev/1425/Prodaja-s-povratnim-najemom-Sale-leaseback>
14. Ribnikar, I. (1994): *Od denarja do medvedjega trenda*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta
15. Rijavec, V. (2003): *Civilno izvršilno pravo*. Ljubljana: GV Založba.
16. Rojec, A. (2011, 27. marec). Še zaostritev pogojev kreditiranja. *Dnevnik*, str. 27.
17. Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2002): *Ekonomija*. Ljubljana: GV založba.
18. Saunders, A. (2000): *Financial Institutions managemant – A modern perspective*. (3rd ed.). New York: Irwin.
19. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic. *Uradni List RS* št. 28/2007.
20. *Sodna izterjava*. Najdeno 27. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.dvt.si/Default.aspx?id=8>
21. Svenšek, K. (2012, 13. februar). Banke že leta 2010 zavrnile več kot polovico vseh posojil za investicije. *Dnevnik*, str. 17.
22. Štiblar, F. (2008): *Svetovna kriza in Slovenci. Kako jo preživeti?* Ljubljana: Založba ZRC.

23. Štiblar, F. (2012). Globalna kriza in Slovenija. Najdeno 16. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.pf.uni-lj.si/media/stiblar.kriza.in.slovenija.pdf>
24. Šubic, P. (2008, 22. julij). Najbolj prizadene mikro, mala in srednja podjetja. Najdeno 1. aprila 2012 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/218915?src=pj220708>
25. Thiboutot, J. (2008, 14. oktober). »Best Practices« in Delinquency Management. Najdeno 10. marca 2012 na spletnem naslovu http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:jYK5hq9Kc80J:www.woccu.org/functions/view_document.php?id%3DDay4_Best_Practices_in_Delinquency_Control+%C2%BBBest+Practices%C2%AB+in+Delinquency+Management&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEEShQYvB1hGeFFKibEWRquIGNN8WKGteMR1GdIkqNPLasQXo7w57cSG-XxHDEIudHIqdytTPCC-Ij-QNxZXUjr7nmOOcISLHQJgM55cxnefWdCwWK4BM56EJUOe3_V0q7zZ9X_AVK&sig=AHIEtbRBimCTX1wNyuBboTBq2LDPmJUbvQ&plic=1
26. Zakon o bančništvu. *Uradni list RS* št. 131/2006.
27. Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju. *Uradni list RS* št. 126/2007.
28. Zakon o izvršbi in zavarovanju. *Uradni list RS* št. 51/1998.
29. Zavarovalnica Triglav. (b.l.). Zavarovanje kreditov do fizičnih oseb. Najdeno 2. maja 2012 na spletnem naslovu http://www.triglav.si/zavarovanja/podjetja/zavarovanje_financnih_kreditov/zavarovanje_kreditov_do_fizicnih_oseb

PRILOGE

Priloga 1: Obrazec za spremljanje komitenta v postopku izterjave

Obrazec: Spremljava komitenta v postopku izterjave

Obrazec za komisijo za slabe naložbe Nadzor kreditov				
Ime Name	Naslov Adresse	Št. pogodbe Vertrag Nr.	Slabitve EWB	Svetovalec Betreuer
Kreditodajalec/Kreditnehmer «PARTNERNAME1» «PARTNERNAME2»	«PARTNERSTRASSE» «PARTNERPLZ» «PARTNERORT»	«VERTRAGSNR»		«BETREUERNAME»
Povezane osebe/Verbundene Personen				

Zneski v T€: Beträge in T€:	Stanje na: Stand per:	Stanje na: Stand per:	Stanje na: Stand per:	Zavarovanja Sicherheiten
Poslovna banka X				Znes. zastav. prav. v ZK/ Höhe des Pfandrecht. im GB: Vrednost ob prodaji BSP (znesek 100% cenitve)/ Veräußerungswert B SP (100% Wert der Schätzung):
Zapostanek Rückstand				Poroštva: Bürgschaften: «BUERGE1NAME1» «BUERGE1NAME2»
Obliga/Saldo				Sodolžnik: Mitschuldner: «MITSCHULDNERNAME1» «MITSCHULDNERNAME2»
				Ostala zavarovanja: Sonstige Sicherheiten:
Zapostanek Rückstand				Opis zavarovanja: Beschreibung zu Sicherheiten: Več nepremičnin, obvezna izpolnitev obrazca.
Obliga				
Zapostanek Rückstand				
Izterjatev/ Forderung				

Dosedanji ukrepi in dogovor/Bisherige Maßnahmen und Vereinbarung:	
<Datum1>:	
<Datum2>:	
<Datum3>:	

Nadaljnji ukrepi / Weitere Maßnahmen :	
<Datum1>:	
<Datum2>:	
<Datum3>:	

Stran/Seite 1 od/von 1

Vir: Interna gradiva poslovne banke X, Opominjevalno izterjevalni postopek, 2011